

ÜLDOSKUSED

Eeldame, et laps omandab lasteaiaperioodil neli üldoskuste valdkonda:

1. mänguoskused
2. tunnetus- ja õpioskused
3. sotsiaalsed oskused
4. enesekohased oskused

Üldoskuste kujunemist toetatakse kõigi õppe- ja kasvatustegevuste kaudu, erinevate valdkondade sisusid lõimides.

Mänguoskus on kõigi üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse eri valdkondade oskuste ja teadmiste arengu alus.

Tunnetusoskused on tahtlikult juhtida oma tunnetusprotsesse – taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist, emotsioone ja motivatsiooni. Õpioskused kujunevad tunnetusoskuste arengu alusel.

Sotsiaalsete oskuste all mõistetakse lapse oskusi teistega suhelda, tajuda nii iseennast, kui ka partnerit, võtta omaks ühiskonnas üldtunnustatud tavadid ning lähtuda eetilistest tõekspidamistest.

Enesekohaste oskuste all mõistetakse lapse suutlikkust eristada ja teadvustada oma oskusi, võimeid ja emotsioone, juhtida oma käitumist.

1-2 AASTASED

- ✓ MÄNGUOSKUSED
- ✓ tunneb mängust rõõmu;
- ✓ mängu algatamiseks vajab täiskasvanu abi;
- ✓ oskab kasutada mängudes erinevaid vahendeid täiskasvanu abiga;
- ✓ mängib teiste lastega erinevaid rollimänge.

- ✓ TUNNETUS –JA ÕPIOSKUSED
- ✓ hangib ümbrusest aktiivset uut infot;
- ✓ keskendub lühikeseks ajaks ühele tegevusele;
- ✓ loob tegevuse kaudu seoseid kõnega;
- ✓ suhtleb 1-2 sõnaliste lausetega;
- ✓ räägib ja saab aru sellest, mida ta tajub;
- ✓ tunneb huvi raamatute vastu ja oskab kuulata;
- ✓ sobitab erinevaid materjale ja esemeid;
- ✓ oskav asju rühmitada välimuse ja omaduse järgi.

- ✓ SOTSIAALSED OSKUSED
- ✓ oskab paluda ja tänada mõnikord meeldetuletusel;
- ✓ mõistab keeldu – ei tohi, ära tee jne.;
- ✓ matkib täiskasvanu tegevusi, millele saab tagasisidet;
- ✓ toetub võõrastega suheldes tuttavale täiskasvanule;
- ✓ tunneb huvi teiste laste vastu, jälgib neid ja mängib nendega kõrvuti.

- ✓ ENESEKOHASED OSKUSED
- ✓ teab oma eesnime;
- ✓ väljendab lihtsaid emotsioone, mis on tugevad ja vahelduvad kiiresti;
- ✓ teadvustab ennast, kasutab minavormi;

- ✓ sööb ise lusikaga ja joob tassist;
  - ✓ küsib wc-sse;
  - ✓ püsib kuiv päevase magamise jooksul;
  - ✓ oskab ennast ise riidesse panna ja lahti võtta valdavalt iseseisvalt;
  - ✓ oskab vältida ohtu.
-
- ✓ 2-3 AASTASED
  - ✓ MÄNGUOSKUSED
  - ✓ tunneb mängust rõõmu ning on suuteline sellele keskendumisele;
  - ✓ mängib mõnda aega koos teistega ja järgib lihtsamaid reegleid;
  - ✓ tegutseb vahetult nii konkreetsete asjadega kui ka neid kujutavate sümbolitega;
  - ✓ algatab erinevaid mängu- ja arendab sisu täiskasvanu abiga;
  - ✓ oskab kasutada mängu erinevaid vahendeid;
  - ✓ kordab ja jäljendab varasemaid kogemusi ning mäluhilte lihtsas mängus.
-
- ✓ TUNNETUS – JA ÕPIOSKUSED
  - ✓ plaanib osaliselt oma käitumist ja tegevust iseendale suunatud kõne vahendusel;
  - ✓ plaanib ja organiseerib tegevusi täiskasvanu abiga;
  - ✓ on omandanud sõnavara, mis võimaldab tal ennast väljendada;
  - ✓ osaleb dialoogis, jälgib lihtsaid lookesi ja eristab kogemusele tuginedes realistlikke sündmusi väljamõeldud lugudest;
  - ✓ rühmitab asju ja esemeid ühe mitme tajutava omaduse või nimetuse järgi;
  - ✓ omab ettekujutust arvu mõistest ja värvuste nimetustest;
  - ✓ leiab võrdluse alusel asjade ühiseid ja erinevaid jooni ning nende vahelisi seoseid, kasutab info saamiseks keelt;
  - ✓ omandab uusi seoseid, mõisteid ja teadmisi korduva kogemuse, aktiivse tegutsemise ning mudelite järgi õppimise kaudu; vajab oma tegevusele tagasisidet.
-
- ✓ SOTSIAALSED OSKUSED
  - ✓ saab aru, et inimestele võivad olla tema omadest erinevad tunded ja emotsioonid;
  - ✓ osaleb täiskasvanuga ühistegevustes; teisi lapsi pigem jälgib, tegutseb nendega kõrvalt;
  - ✓ jagab mõnikord oma asju ka teistega, valdavalt on ta siiski omandihoidja;
  - ✓ loob sõprussuhteid nendega, kellega on tihti koos; tegutseb kontakti luues ja säilitades sihipäraselt;
  - ✓ algatab vestlust eri partneritega erinevatel teemadel; tajub, mida teised teavad ja mis on neile uus
  - ✓ täidab igapäevaelu rutiini
  - ✓ jälgib lihtsamaid sotsiaalseid reegleid ning eeskujudele toetudes jäljendab igapäevaelu rolle ja tegevusi.
-
- ✓ ENESEKOHASED OSKUSED
  - ✓ tal on osaliselt kujunenud enesetunnetus ja eneseteadvus;
  - ✓ väljendab tugevaid emotsioone, oma mina;
  - ✓ võib karta tundmatuid ja uusi asju;
  - ✓ tahab igapäevaste olukordades valikute üle ise otsustada ning üritab neid ka täide viia;
  - ✓ tema enesekindlus on kõikumine; enesekindluse saavutamiseks vajab ta tunnustust, rutiini, reegleid.
-
- ✓ 3 – 4 AASTASED

✓ MÄNGUOSKUSED

- ✓ tunneb mängust rõõmu ning on suuteline mängule keskenduma;
- ✓ rakendab mängudes tuttavaid kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast maailmast;
- ✓ algatab erinevaid mänge ja arendab sisu täiskasvanu abiga;
- ✓ osaleb rolli. Ja võistlusmängudes ning loovtegevustes;
- ✓ tahab olla edukas;
- ✓ mängukaaslastega saavutab kokkuleppe täiskasvanu abiga;
- ✓ kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid.

✓ TUNNETUS- JA ÕPIOSKUSED

- ✓ oskab osaliselt oma tegevusi planeerida ja organiseerida, tegutseb iseseisvalt otsese juhendamiseta;
- ✓ plaanib minakeskse kõne abil oma tegevust ja lahendab probleeme;
- ✓ kõne toetub mälule;
- ✓ saab aru mõistatustest ja lihtsamatest piltlikest võrdlustest;
- ✓ liigatab lihtsamate üldmõistete või mitme tunnuse järgi;
- ✓ huvitub tähtedest;
- ✓ omandab uusi teadmisi praktiliste olukordade, kogetud emotsioonide, kujutluste ja kõnekaudu.

✓ SOTSIAALSED OSKUSED

- ✓ väärtustab oma saavutusi, ent vajab oma tegevuse tunnustamist ja täiskasvanu tähelepanu
- ✓ püüab vahel teisi abistada ja lohutada; tal on mõningane ettekujutus teiste inimeste tunnetest ja mõtetest;
- ✓ osaleb lühikest aega ühistegevuseseakaaslastega, eelistab üht mängukaaslast rühmale;
- ✓ arvestab reegleid mängudes ja tegevustes, mida juhivad autoriteet;
- ✓ saab aru lihtsamatest käitumisreeglitest seltskonnas ning järgib neid igapäevases suhtluses.

✓ ENESEKOHASED OSKUSED

- ✓ väljendab verbaalselt lihtsamaid emotsioone, oma soove, tahtmisi ja seisukohti ning püüab jõuda kokkuleppele;
- ✓ tahab olla iseseisev;
- ✓ saab hakkama eneseteenindamisega (riietub, sööb, joob iseseisvalt), tal on kujunenud tualetiharjumused;
- ✓ teab oma nime, vanust ja sugu ning märkab soolisi erinevusi;
- ✓ seab endale mõningasi eesmärke ja täidab neid;
- ✓ saab aru valetamisest kui taunitavast käitumisest.

✓ 4-5 AASTASED

✓ MÄNGUOSKUSED

- ✓ tunneb mängust rõõmu ja on suuteline mängule keskenduma;
- ✓ rakendab mängudes loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast maailmast;
- ✓ algatab erinevaid mänge ja arendab mängu sisu;
- ✓ täidab mängus erinevaid rolle;
- ✓ järgib mängureegleid täiskasvanu abiga ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada;

- ✓ keskendub huvipakkuvale tegevusele mõnikümmend minutit;
  - ✓ huvitub võitlusmängudest ja tahab olla edukas;
  - ✓ kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid;
  - ✓ mängib mitme lapsega koos.
-
- ✓ **TUNNETUS- JA ÕPIOSKUSED**
  - ✓ tegutseb lühikest aega iseseisvalt, kindluse saavutamiseks vajab täiskasvanu abi;
  - ✓ reguleerib oma käitumist ja emotsioone täiskasvanu abiga;
  - ✓ tegutseb koos teistega, motiveerib tegevus eakaaslastega;
  - ✓ saavutab kokkuleppeid;
  - ✓ katsetab ja uurib erinevaid võimalusi, kasutades nii sümboleid, kujutlusi kui ka reaalseid esemeid ja objekte;
  - ✓ räägib esemetest, mis pole kohal ja olukordadest, mis toimusid minevikus või leiavad aset tulevikus ning fantaseerib;
  - ✓ uudses olukorras julgeb küsida abi;
  - ✓ oskab vaadelda ning märgata detaile, olulisi tunnuseid ja seoseid;
  - ✓ eristab rühmi ja oskab neid võrrelda;
  - ✓ omab ettekujutist numbritest, tähtedest ja sümbolitest;
  - ✓ omandab teadmisi kogemuste ja kõne kaudu, tegutseb aktiivselt ning lahendab probleeme;
  - ✓ kasutab teadmiste omandamisel ja kogetu meenutamisel lihtsamaid meeldejätmise viise;
  - ✓ tegutseb rõõmsalt, tunneb huvi kõige uue vastu, esitab palju küsimusi uurib, katsetab.
-
- ✓ **SOTSIAALSED OSKUSED**
  - ✓ hakkab mõistma teiste inimeste tundeid ja mõtteid;
  - ✓ on tundlik teiste hinnangute suhtes, need mõjutavad tema enesehinnangut;
  - ✓ naudib rühma kuulumist ja eakaaslaste seltsi ning ühistegevust, jagab ja vahetab;
  - ✓ aktsepteerib reegleid, kogemusi ja muutusi, jälgib reeglite täitmist teiste poolt;
  - ✓ hoolib teistest, pakub oma abi;
  - ✓ oskab avalikus kohas sobivalt käituda ning teab, mida tohib, mida mitte.
-
- ✓ **ENESEKOHASED OSKUSED**
  - ✓ väljendab oma emotsioone ja räägib nendest;
  - ✓ suhtleb ja tegutseb enamasti iseseisvalt;
  - ✓ suudab kuigivõrd vastutada oma tegevuse eest;
  - ✓ imiteerib täiskasvanu tegevusi ja rolle;
  - ✓ eelistab sootüübilisi mängu;
  - ✓ oskab jälgida ohutut käitumist teiste suhtes;
  - ✓ tegevuse lõppedes koristab enda järelt ja aitab teistel koristada.
-
- ✓ **5-6 AASTASED**
  - ✓ **MÄNGUOSKUSED**
  - ✓ tunneb mängust rõõmu ning on suuteline mängule keskendumiseks;
  - ✓ rakendab mängudes loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast;
  - ✓ algatab erinevaid mängu ja arendab mängu sisu;
  - ✓ tuleb toime erinevate rollide täitmisega;
  - ✓ matkib mängus täiskasvanute rolle;
  - ✓ järgib mängureegleid ning tuleb toime mängureeglite seletamisega;
  - ✓ suudab jõuda mängukaaslastega kokkuleppele;

- ✓ tunneb rõõmu võidust võistlusmängus;
- ✓ kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid;
- ✓ osaleb ühismängudes, mis nõuavad otsustamist.

✓ TUNNETUS- JA ÕPIOSKUSED

- ✓ plaanib oma igapäevategevusi, seab eesmärgid ning üritab alustatud tegevused lõpetada;
- ✓ suudab tegevusele keskenduda vähemalt 20-30 minutiks;
- ✓ kasutab kujutlusi luues ja tegevusi planeerides sisekõnet;
- ✓ kasutab kõnet info saamiseks ning uute teadmiste omandamiseks;
- ✓ kasutab sidusat kõnet, tema dialoog on suunatud rohkem iseendale;
- ✓ osaleb aktiivselt käelistes ja loovtegevustes;
- ✓ saab aru asjade suhetest ja omadustest ning ajalis- ruumilisest järjestusest;
- ✓ kasutab teadmisi igapäevastes, uudsetes kui ka sarnastes olukordades;
- ✓ teadvustab kordamise vajalikkust.

✓ SOTSIAALSED OSKUSED

- ✓ tajub ja mõistab teiste inimeste emotsioone ja seisukohti ning arvestab neid käitumises ja vestluses;
- ✓ on oma tegevustes orienteeritud tunnustusele, tähelepanule ja emotsionaalsele toetusele;
- ✓ sõlmib sõprussuhteid teiste lastega;
- ✓ eelistab omasoolisi mängukaaslasi;
- ✓ abistab ja kiidab teisi;
- ✓ järgib tegevustes reegleid, eriti nende täitmist teiste poolt, oskab reegleid teistele selgitada;

✓ ENESEKOHASED OSKUSED

- ✓ seab endale eesmärgid ja üritab neid ellu viia;
- ✓ suudab lühikest aega ilma täiskasvanu kontrollita rühmas mängida ning teha koostööd omal viisil;
- ✓ järgib sotsiaalset rutiini.

✓ 6-7 AASTASED

✓ MÄNGUOSKUSED

- ✓ tunneb rõõmu mängust ning on suuteline mängule keskenduma;
- ✓ rakendab mängudes loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast maailmast;
- ✓ algatab erinevaid mängu ja arendab mängu sisu;
- ✓ täidab mängides erinevaid rolle;
- ✓ järgib mängureegleid ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada;
- ✓ suudab mängu käigus probleeme lahendada ja jõuda mängukaaslasega kokkuleppele;
- ✓ tunneb rõõmu võidust ja suudab taluda kaotust võistlusmängus;
- ✓ kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid.

✓ TUNNETUS- JA ÕPIOSKUSED

- ✓ saab aru lihtsamatest seostest (hulk, põhjus, tagajärg), tajub esemeid, sündmusi ja nähtusi tervikuna;
- ✓ mõtleb nii kaemuslik- kujunduslikult kui verbaalselt, saab kuuldust aru, reageerib sellele vastavalt ning kasutab arutlevat dialoogi;

- ✓ tegutseb sihipäraselt, on suuteline keskenduma kuni pool tundi;
- ✓ kavandab ja korraldab oma igapäevategevusi ja viib alustatud tegevused lõpuni;
- ✓ tegutseb uudses olukorras täiskasvanu juhiste järgi;
- ✓ suhtub õppimisse positiivselt – tahab õppida, uurida, esitada küsimusi, avastada ja katsetada;
- ✓ rühmitab esemeid ja nähtusi erinevate tunnuste alusel;
- ✓ kasutab materjali meeldejätmiseks kordamist.

✓ SOTSIAALSED OSKUSED

- ✓ püüab mõista teiste inimeste tundeid ning arvestada neid oma käitumises ja vestluses;
- ✓ tahab ja julgeb suhelda – huvitub suhetest ja tunneb huvi teiste vastu;
- ✓ hoolib teistest inimestest, osutab abi ja küsib seda vajadusel ka ise;
- ✓ osaleb rühma reeglite kujundamisel;
- ✓ oskab teistega arvestada ja teha koostööd;
- ✓ loob sõprussuhteid;
- ✓ saab aru oma – võõras – ühine tähendusest;
- ✓ teeb vahet hea ja halva käitumise vahel;
- ✓ mõistab, et inimesed võivad olla erinevad;
- ✓ järgib kokkulepituid reegleid ja üldtunnustatud käitumisnorme;
- ✓ selgitab oma seisukohti.

✓ ENESEKOHASED OSKUSED

- ✓ suudab oma emotsioone kirjeldada ning tugevaid emotsioone, nt. rõõmu, viha sobivalt väljendada;
- ✓ kirjeldab enda häid omadusi ja oskusi;
- ✓ oskab erinevates olukordades sobivalt käituda ning muudab oma käitumist vastavalt tagasisidele;
- ✓ algatab mängu ja tegevusi;
- ✓ tegutseb iseseisvalt ja vastutab oma käitumise eest;
- ✓ teab, mis võib olla tervisele kasulik või kahjulik ning kuidas ohutult käituda;
- ✓ saab hakkama eneseteenindamisega ja tal on kujunenud esmased tööharjumused;
- ✓ kasutab erinevaid vahendeid heaperemehelikult ning tegevuse lõppedes koristab enda järelt.